

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סדר לבישת המנעלים

(ס"א א') אמר רבי יוחנן: כתפילין כך מנעלין. מה תפילין בשמאל, אף מנעלין בשמאל.

מיתבי: כשהוא נועל, נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל!

אמר רב יוסף: השתא **דתניא** הכי, וא"ר יוחנן הכי, דעבד הכי עבד, ודעבד הכי עבד.

אמר ליה אביי: דילמא רבי יוחנן הא מתניתא לא הוה שמיע ליה? ואי הוה שמיע ליה, הוה הדר ביה. ואי נמי שמיע ליה, וקסבר אין הלכה כאותה משנה.

אמר רב נחמן בר יצחק: ירא שמים יוצא ידי שתיהן (עביד כתרוייהו). ומנו? מר בריה דרבנא. היכי עביד? סיים דימיניה ולא קטר, וסיים דשמאליה וקטר, והדר קטר דימיניה.

אמר רב אשי: חזינא לרב כהנא דלא קפיד.

תנו רבנן: כשהוא נועל, נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל. כשהוא חולץ, חולץ של שמאל ואחר כך חולץ של ימין. כשהוא רוחץ, רוחץ של ימין ואחר כך רוחץ של שמאל. כשהוא סך, סך של ימין ואחר כך של שמאל. והרוצה לסוך כל גופו, סך ראשו תחילה, מפני שהוא מלך על כל איבריו.

שיטות הראשונים

פסיקת הלכה בסדר נעילת מנעלים: כתב **רבינו חננאל** דקיימא לן כוותיה דרב אשי, דלא קפיד, דהוא בתרא. וכן נראה מהשמטת **רי"ף**, **רמב"ם**, ו**רא"ש**. ו**רבינו יונה** כתב שינעל של ימין תחילה, ויקשור של שמאל תחילה, כרב נחמן בר יצחק, דאמר ירא שמים יוצא ידי שתיהן. וכן פסק **השו"ע**¹.

מנעלים שאין בהם שרוכים: כתבו **תוספות** בשם **ריב"א**, דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי, משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה. אבל איפכא, לא. ולהאי טעמא, יש לנעול של ימין תחלה במנעלים שאין בהן קשירה. וכן פסק **הרמ"א**².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות הנהגת אדם בבוקר, סימן ב')

ד. ינעל מנעל ימין תחלה, ולא יקשרנו, ואחר כך ינעל של שמאל ויקשרנו, ויחזור ויקשר של ימין: **הגה:** ובמנעלים שלנו שאין להם קשירה ינעל של ימין תחלה (תוס' פ' במה אשה דס"א).
ה. כשחולץ מנעליו חולץ של שמאל תחלה.

1. או"ח ב,ד. מקורות - רבינו יונה (ספר היראה; הו"ד בב"י).

2. או"ח ב,ד. מקורות - תוספות (ד"ה וסיים).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

יציאה בשבת בקמיע

(ס"א א') (שנינו במשנה:) ולא (יצא) בקמיע בזמן שאינו מן המומחה (אבל בשל מומחה יוצאים). (ומפרש) לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע, אלא כיון דמומחה גברא, אף על גב דלא מומחה קמיע (מותר לצאת בו³).

תנו רבנן: איזהו קמיע מומחה? כל שריפא ושינה ושילש. אחד קמיע של כתב, ואחד קמיע של עיקרין (שורשי צמחים). אחד חולה שיש בו סכנה, ואחד חולה שאין בו סכנה. לא (רק מי) שנכפה (כבר), אלא שלא יכפה (שבא ממשפחת נכפים, וחושש שיכפה). וקושר ומתיר (הקמיע) אפילו ברשות הרבים (ואין חוששים שיטלטלנו). ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת ויצא בו ברשות הרבים (אלא בגופו), משום מראית העין (שנראה כלובשו לתכשיט, ואינו תכשיט מכיון שלובשו מחמת דאגת חולי).

(ס"א ב') (ומקשה) **והתניא:** איזהו קמיע מומחה? כל שריפא **שלושה** בני אדם כאחד (ולעיל למדנו כל שריפא ושינה ושילש, ואפילו אדם אחד)!

(ומתרץ) לא קשיא, הא למחויי גברא (לעשותו מומחה, צריך לרפאות לפחות שלושה בני אדם שונים), הא למחויי קמיעא (כל שריפא שלוש פעמים, אפילו אדם אחד).

אמר רב פפא: פשיטא לי תלת קמיע לתלת גברי (שונים), תלתא תלתא זימני (כל קמיע ריפא שלוש פעמים), איתמחי גברא ואיתמחי קמיע. תלתא קמיע לתלתא גברי, חד חד זימנא (כל קמיע ריפא פעם אחת), גברא איתמחי, קמיעא לא איתמחי. חד קמיע, לתלתא גברי (שונים), קמיעא איתמחי, גברא לא איתמחי⁴.

בעי רב פפא: תלתא קמיע (לשלושה מיני חולי) לחד גברא, מאי? קמיעא ודאי לא איתמחי (שהרי לא ריפא כל קמיע אלא פעם אחת). גברא איתמחי או לא איתמחי? מי אמרינן הא אסי ליה; או דילמא מזלא דהאי גברא הוא דקא מקבל כתבא⁵? תיקו.

(ס"ב א') **תניא:** רבי אושעיא אומר: (מותר לצאת עם קמיע מומחה) ובלבד שלא יאחזנו בידו, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים (דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש).

3. וכתבו **תוספות:** נראה דכל שכן מימחי קמיע ולא גברא. שהמחאת קמיע עדיפא מהמחאת הרופא.

4. ואף ששנינו בברייתא לעיל: איזהו קמיע מומחה, כל שריפא שלושה בני אדם כאחד, ואוקימנא למחויי גברא, לפי פירוש רש"י (וראה להלן) יש לחלק, שבברייתא לעיל מדובר בשלושה מיני קמיעין שאינם דומים זה לזה, ולאמחויי גברא שנעשה מומחה בכל קמיעים שיעשה לעולם. אבל כאן מדובר בחד קמיע לתלתא גברי (ויתכן שהקמיע הוא זה שריפא). ולפירוש תוספות ורא"ש (ראה להלן) בברייתא לעיל מדובר אמנם בלחש אחד, אבל אגרות שונות והתמחה הגברא, וכאן באגרת אחת שריפאה שלוש פעמים.

5. מלאכו של חולי זה דמקבל קמיעא. ואם תאמר ממתניתין דלעיל שמעינן לה, דקתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד, ואוקימנא דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מזליה הוא! לא דמי; התם חד קמיעא הוא, וליכא למיתלייה במזלא דגברא אלא בקמיע; הני - ודאי בגברא תלוי, או ברופא או במתרפא, הלכך מיבעיא לן במאי ניתליה. רש"י.

וכתבו תוספות (ד"ה חד קמיע) והרא"ש דלגבי המחאת קמיע לא מיבעיא ליה באגרת שרפאה ג' פעמים לאדם אחד אי אמרינן דאיתמחי קמיעא, דפשיטא ליה דאיתמחי ולא תלינן במזלא דגברא, משום דהמחאת קמיע עדיף מהמחאת גברא; ומשום הכי אף על גב דפשיטא ליה גבי המחאת קמיעא, מיבעיא ליה גבי המחאת גברא.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

מומחה גברא ומומחה קמיע: רש"י פירש: מומחה גברא - שהאדם ריפא שלושה אנשים (ע"י ג' לחשים או ע"י לחש אחד בשלושה כתבים), ונעשה מומחה לכל קמיעים שיעשה לעולם⁶. מומחה קמיעא - היינו שאותו לחש ריפא ג' פעמים (בין שכתבה אדם אחד, בין שכתבם ג' רופאים)⁷. **תוספות ורא"ש** פירשו: מומחה גברא - כתב לחש אחד⁸ ג' פעמים, נעשה הרופא מומחה ללחש זה. מומחה קמיעא - שאיגרת זו ריפאה ג' פעמים⁹, נעשתה האגרת מומחה. אבל אותו לחש באגרת אחרת, לא הומחה¹⁰. **והשו"ע**¹¹ פסק **כתוספות ורא"ש**.

איזהו קמיע מומחה, כל שריפא שלושה בני אדם כאחד: רש"י, רשב"א ור"י פירשו, שלא דוקא שלושה בני אדם, אלא אפילו ריפא לאדם אחד שלוש פעמים, וכדתניא: איזהו קמיע מומחה? כל שריפא וּשְׁנָה ושילש¹². **ומהרמב"ם** נראה שדווקא ריפא שלושה בני אדם. אבל אם ריפא לאדם אחד ג' פעמים, אינו נקרא קמיע מומחה¹³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

כה. אין יוצאין בקמיע שאינו ממחה, ואם הוא ממחה יוצאין בו. לא שנא אתמחי גברא ולא קמיע כגון שכתב לחש אחד בשלש אגרות, ורפאו שלשתם שלשה בני אדם שאתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים, וגם אין הקמיע ממחה אם יכתבנו אחר, לא שנא אתמחי קמיע ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת ורפא בו ג' פעמים שאותה אגרת ממחה לכל אדם; וכל שכן אי אתמחי גברא וקמיע כגון שכתב לחש אחד בג' אגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד ג' פעמים, אתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואתמחו אגרות הללו לכל אדם.

הגה: ודוקא שבאו שתי המחאות ביחד, אבל אם אתמחי גברא תחלה ואחר כך עשה קמיע ורפא שלשה פעמים לא תלינן בהמחאת הקמיע רק בהמחאת הגברא שכבר אתחזק (הג"א וכן משמע מתוס' מהבאור שכתב בית יוסף).
אבל אם כתב שלשה קמיעים לאדם אחד ורפאו שלשה פעמים, לא אתמחי לא גברא ולא קמיע. ומתיר לצאת בקמיע

6. כדאמרינן בב"ק (ל"ז א') נגח שור וחמור וגמל, נעשה מועד לכל. אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מהם. רש"י.
7. ונעשה לחש זה מומחה, שכל מי שיכתבנו לחולי זה - מותר לצאת בו.
8. אבל כתב ג' לחשים לא איתמחי גברא כלל על ידי זה, שהרי כל לחש לא הועיל כי אם לאדם אחד.
9. אפילו רק לאדם אחד. משנ"ב (שא, כה, צא). ולא אמרינן בזה מזליה דחולה גרם כמו לענין תלת קמיע לחד גברא, דיותר יש לתלות בהמחאת הקמיע מבמזליה דחולה. תוספות ורא"ש (הו"ד בביה"ל, ד"ה וריפא).
10. נמצא שהם חולקים על רש"י בפירוש אתמחי גברא ובפירוש אתמחי קמיעא. בפירוש אתמחי גברא - דלרש"י אתמחי לכל מיני קמיעים שיכתוב, ולדבריהם לא אתמחי אלא לקמיעים שממין אותו לחש אבל לא לקמיעי לחש אחר. בפירוש אתמחי קמיעא - דלרש"י הוחזק לחש זה אפילו כתבו באגרת אחרת ואפילו כתבו אדם אחר, ולדידהו לא הוחזק אלא אותה אגרת עצמה לבד, אבל לא אגרת אחרת שכתוב בה לחש זה אפילו כתבה אדם זה אלא אם כן אתמחי גברא. ב"י (או"ח שא, כה).
11. או"ח שא, כה. וראה ביה"ל (שם, ד"ה כגון שכתב לחש אחד וכו') שדן בשיטות, ומבאר דגם ר"ח ורבינו יהונתן קיימי בשיטת רש"י, ומסיק שכיון שהוא מילתא דרבנן, דאינו חייב חטאת בכל גווני, כדאיתא במשנה, נראה דיש לסמוך להקל בעת הצורך. וגם הב"י גופא, אילו היה לפניו פירושי ר"ח ורבינו יהונתן לא היו סותם להחמיר.
12. ואע"ג דאמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי, תלתא תלתא זמני, אתמחי גברא ואיתמחי קמיעא, משום גברא נקט הכין. הא משום קמיעא, אפילו לאדם אחד סגי. רשב"א.
13. מגיד משנה (הל' שבת יט, יד). ר"י (הו"ד בתוד"ה חד קמיע).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ממחה לא שנא הוא של כתב או של עקרים, בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה. ולא שנקפה פכר ותולהו לרפואה, אלא אפלו לא אחזו החלי אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולהו שלא יאחזנו, שרי וקושרו ומתירו ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא בו לרשות הרבים, שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט וזה אסור, דלאו תכשיט הוא.

כו. נאמן לומר הרופא על עצמו שהוא ממחה.

קמיעות אם יש בהם קדושה

(ס"א ב') איבעיא להו: קמיעין (שיש בהם פסוקים) יש בהן משום קדושה, או דילמא אין בהן משום קדושה? (ומברר) למאי הילכתא? אילימא לאצולינהו מפני הדליקה (כשאר כתבי הקודש), תא שמע: הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות (של שם ה') ומענינות הרבה שבתורה, אין מצילין אותן מפני הדליקה, ונשרפים במקומן! אלא לענין גניזה (כשבלו), תא שמע: היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה (אחד משמות ה'), יגוד (יחתכנו) ויגנזנו!

אלא ליכנס בהן בבית הכסא. מאי? יש בהן קדושה ואסיר, או דילמא אין בהן קדושה ושרי?

תא שמע (ממשנתנו): ולא (יצא) בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. הא מן המומחה, נפיק. ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה, זמנין דמיצטרך לבית הכסא, ואתי לאיתויינהו ד' אמות ברשות הרבים!

(ס"ב א') (ודחי) הכא במאי עסקינן, במחופה עור.

שיטות הראשונים

יציאה בקמיע בשבת: למסקנה, אם מחופים בעור, שרי למיעל בהו לבית הכסא. וכתב הגהות אשירי בשם מהרי"ח, דכל קמיע שאסור ליכנס בו לבית הכסא, אסור לצאת בו בשבת, דכי עייל לבית הכסא שרי ליה, ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים.¹⁴

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות ספר תורה, סימן רפב)

ו. הקמיעין, אם היו מכסים עור מתר לפנס בהם לבית הכסא, ואם לאו, אסור.

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

ז. ...ולא יצא בתפילין, מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא...

14. והשו"ע (או"ח שא, ז) פסק שלא יצא בתפילין בשבת, מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא. והקשה תוספות יו"ט, למה צריך לטעם זה, לדין דקיי"ל (או"ח לא, א) שבת לאו זמן תפילין. ותירץ המג"א (ס"ק יב) דאע"ג דלא איצטרך האי טעמא לגבי תפילין, נקט האי טעמא דנפקא מינה לקמיע מן המומחה, דמותר לצאת בו דהוי תכשיט, ומכל מקום אם כתובים בו שמות, אסור לצאת בו כי אם במחופה עור. מקורות - הגהות אשירי (פ"ו סי' ט; הו"ד בדרכי משה, שא, ס"ק ט).